

Конкурентоздатність як фактор адаптації сільськогосподарських підприємств до умов глобалізації

Бричко Аліна Михайлівна

Глобалізація є процесом всесвітньої економічної, політичної і культурної інтеграції та уніфікації. Це об'єктивний процес, який носить системний характер, тобто охоплює усі сфери життя суспільства. Основною сферою глобалізації є світова економіка, тобто виробництво, обмін, споживання, підприємництво на національному та всесвітньому рівнях. Процес глобалізації економічної системи розгортається в певних формах, що властиві тільки їй та дедалі чіткіше виявляється у збільшенні обсягів та диверсифікації структури зовнішньоекономічної діяльності, у міжнародних інвестиціях, у міграціях робочої сили, у зростанні використання технологій, інновацій та інше. Глобалізація економіки включає в себе інституційні, організаційні, технологічні елементи, що дозволяють працювати як єдине ціле у світовому масштабі.

Важко заперечувати прогресивні сторони глобалізації: формування нового виробничого укладу і моделі трудових відносин, розширення виробничої демократії і стимулювання виробництва тощо. Економічна глобалізація має наступні переваги: підвищується продуктивність праці, зростають ринки збуту продукції та торгівля відбувається на взаємовигідній основі, процвітає економія на масштабах виробництва тощо. Негативним є те, що виробничі потужності переносяться в країни, що розвиваються; переваги від глобалізації розподіляються нерівномірно; збільшується розрив у рівнях доходів та посилюється навантаження на екосистему у світі. Для економічної глобалізації характерне усунення бар'єрів у міжнародній міграції виробничих факторів, універсалізація методик підприємницької практики, уніфікація споживчих переваг, формування глобального інформаційного простору. Зростання ролі глобалізаційних процесів в економіці кожної держави є закономірним особливо в епоху з високим рівнем інтернаціоналізації та розвитку товарообміну.

Україна поступово входить в систему світового господарства, і від того, як цей процес буде проходити, залежить не тільки динаміка зовнішньої торгівлі, а й можливість подальшого економічного та соціального розвитку держави як органічної підсистеми світової економіки. В умовах глобалізації своєчасна та ефективна адаптація підприємства до змін ринкового середовища є необхідною умовою його підтримки конкурентоспроможного стану, а досягнення встановленої мети є запорукою успіху діяльності будь-якого підприємства. Глобалізаційний розвиток економіки країни за векторами, в тому числі і за євроінтеграційним зумовлюють необхідність удосконалення, а за деякими аспектами й зміни адаптації функціонування сільськогосподарських підприємств до умов глобалізації, що є актуальним на сьогодні.

Підприємство повинно адаптуватися до умов глобалізації та ринку, чітко визначати свою позицію по відношенню до конкурентів на зовнішньому ринку та знаходитися в гармонії з ним. Визначення позиції щодо збуту продукції, прийняття рішень про розширення асортименту продукції, що експортуватиметься, знаходження нових клієнтів за кордоном – є частиною основних задач, які підприємство повинно вирішувати в ході реалізації адаптації сільськогосподарського підприємства до умов глобалізації. Також різноманітні технічні, економічні, організаційні, управлінські та інформаційні задачі доповнюють цей комплекс, що повинен бути під постійним контролем у менеджерів, оскільки потреби в інформації розвиваються разом з розвитком підприємства. Адаптація підприємства виникає на певному етапі його розвитку та є характерною для всіх життєзабезпечувальних процесів підприємства. Саме завдяки адаптації підприємство розвивається та функціонує. Можемо стверджувати, що сільськогосподарські підприємства не активно використовують в своїй роботі механізми адаптації. Вони намагаються підвищувати ефективність виробництва, активно беруть участь в торгівельній діяльності в країні, проте, застосування активних методів в чистому вигляді є досить низькою. Реалізація адаптаційного механізму використовується в тому випадку, коли виникає зміна в ринковій кон'юктурі таких умов, в яких

неможливо підприємству досягти старих цілей тими самими способами що і раніше.

Сьогодні ефективна адаптація сільськогосподарського підприємства є необхідною умовою для підтримки його конкурентноздатності, способом виживання в постійно змінному ринковому середовищі, формою досягнення поставленої перед підприємством мети. Фактори зовнішнього середовища змінюються досить стрімко, що призводить до зміни управлінської, організаційної структури підприємства, запровадження заходів реагування на ці зміни, використання адаптивного управління конкурентноздатністю з метою пристосування внутрішнього середовища до змін зовнішнього. В умовах глобалізаційних перетворень важливим становиться зміцнення конкурентоспроможності за всіма видами діяльності, що дозволяє своєчасно адаптуватися підприємству. Пропонуємо розглянути адаптацію сільськогосподарських підприємств з точки зору конкурентноздатності та показати нерозривний взаємозв'язок між ними, довести, що конкурентноздатність сприяє швидшій та ефективнішій адаптації сільськогосподарського підприємства до умов внутрішнього середовища та до умов глобалізації, і навпаки розвиток глобалізаційних процесів дозволяє підтримувати рівень конкурентноздатності.

Ступінь ефективності управління на підприємстві сприяє позитивному ефекту його діяльності, а саме забезпеченню внутрішнього та експортного потенціалу. В умовах конкуренції зростає відповідальність керівників підприємств за кінцевий результат господарської діяльності, фінансово-економічний стан підприємства, його місце на ринку. Розглянемо конкурентноздатність сільськогосподарських підприємств в розрізі районів Сумської області в 2010 році. Усі необхідні вихідні дані представлені в Додатку В. На базі вихідних даних здійснили оцінку фінансового стану сільськогосподарських підприємств, а саме – визначили показники ділової активності; коефіцієнти забезпеченості основними, оборотними фондами; коефіцієнти рентабельності (прибутковості); коефіцієнти структури капіталу

(фінансової стійкості); показники ліквідності та коефіцієнти платоспроможності.

Рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів відображає ділова активність, також вона характеризує якість управління та можливості потенційного розвитку підприємства. Число оборотів запасів і затрат підприємства показує коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів (відношення виручки від реалізації до матеріально-виробничих запасів). В 2010 році показник по районах коливався в середньому в межах 2,6 (таблиця 1). В Ямпільському районі цей показник був найбільшим (140,8), а в Шосткинському – найнижчим (0,5), в порівнянні з показником Сумської області (0,6). Можемо сказати, що низькі показники свідчать про відносне зниження виробничих запасів і незавершеного виробництва. Зауважимо, що підприємства можуть опинитись у становищі коли їм не вистачить наявних запасів для безперервного виробництва, існує загроза втратити фінансово-господарську стабільність. В середньому по області цей показник склав 3,0. Позитивною тенденцією для підприємства є зростання коефіцієнта оборотності власного капіталу, в Сумській області найвищим є показник по Кролевецькому району (90,9), а найнижчим – в Тростянецькому (-136,6), по області цей показник становив 26,0. Підвищення коефіцієнта призводить до прискорення швидкості обороту власного капіталу, що показує підвищення рівня продаж. В цілому прослідковується позитивна тенденція майже по всіх показниках ділової активності підприємства. Проаналізувавши коефіцієнти оборотності можемо зауважити, що найкращим був Тростянецький район, а найнижчі показники в Шосткинському районі, середні показники Білопільського та Великописарівського районів. Збільшуючи швидкість обороту підприємству вдається збільшити виручку та отримати прибуток (хоча і невеликий) при великих сукупних витратах. Тобто підприємствам вдається за рахунок таких змін підтримувати фінансово-господарську стабільність.

Таблиця 1

Оцінка ділової активності сільськогосподарських підприємств в розрізі районів Сумської області за 2010 р.

Райони/Показники	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Тривалість обороту дебіторської заборгованості	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Тривалість обороту кредиторської заборгованості	Коефіцієнт оборотно-оборотної запасів	Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів	Тривалість обороту матеріально-виробничих запасів	Тривалість операційного циклу	Коефіцієнт оборотності засобів	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	Коефіцієнт оборотності власного капіталу
Білопільський	3,5	103,2	1,3	271,1	0,9	2,2	167,1	270,3	0,12	-0,49	-2,3
Буринський	4,4	82,2	2,0	178,3	1,6	1,0	369,7	451,9	0,24	7,30	2,4
Великописарівський	4,2	87,8	2,8	131,5	1,3	1,1	318,4	406,2	0,15	7,65	1,0
Глухівський	3,3	111,0	1,7	215,4	0,8	0,9	428,0	539,0	0,10	-1,01	-2,2
Конотопський	5,3	68,3	1,4	252,0	1,0	0,7	517,6	585,9	0,12	-5,07	3,4
Краснопільський	4,4	82,3	1,1	321,0	0,9	0,6	572,1	654,4	0,10	-10,98	2,4
Кролевецький	7,1	51,4	1,0	380,8	0,6	2,1	174,0	225,4	0,13	-1,09	90,9
Лебединський	2,6	140,9	1,6	232,1	0,7	0,8	444,0	584,9	0,07	-3,52	2,3
Липоводолинський	1,8	205,4	1,1	321,7	0,8	1,3	277,6	483,0	0,08	52,29	3,3
Недригайлівський	3,1	117,2	3,6	100,8	1,9	5,2	69,5	186,8	0,20	-1,49	3,2
Охтирський	3,5	103,6	2,2	167,5	0,9	0,8	462,5	566,0	0,09	1,73	0,5
Путівльський	4,9	74,3	4,1	89,5	1,0	2,1	177,2	251,5	0,14	-1,49	-14,3
Роменський	3,2	114,7	1,2	312,0	0,9	2,6	140,4	255,1	0,10	-2,04	1,8
Середино-Будський	5,7	64,5	0,5	682,4	0,4	10,1	36,2	100,7	0,08	-0,16	28,9
Сумський	3,6	101,4	1,1	340,2	0,6	1,0	384,1	485,5	0,09	66,71	3,2
Тростянецький	8,2	44,5	0,1	2994,8	0,1	9,2	39,5	84,0	0,11	-0,01	-136,6
Шосткинський	1,1	343,7	0,5	798,0	0,3	0,5	752,1	1003,1	0,03	-29,45	5,1
Ямпільський	4,7	77,7	0,3	1128,5	0,1	140,8	2,6	80,3	0,13	-0,01	-26,7
Сумська область	3,0	123,3	0,2	1832,8	0,1	0,6	633,0	756,4	0,10	-7,32	26,0

(Інформаційне джерело – власні дослідження)

Аналіз ділової активності займає одне з найважливіших місць в оцінці фінансового стану підприємства, бо від швидкості обороту коштів залежить розмір річного обороту, з розмірами обороту та оборотністю пов'язана відносна величина умовно-постійних витрат: чим швидшим є оборот, тим менше на кожний оборот припадає цих витрат. Прискорення обороту на тій чи іншій стадії кругообігу коштів спричиняє прискорення обороту й на інших стадіях, а також призводить до вивільнення коштів, які можуть бути використані на інших ділянках роботи підприємства.

В таблиці 2 розраховані коефіцієнти забезпеченості основними, оборотними фондами сільськогосподарських підприємств в розрізі районів Сумської області за 2010 р. За цими показниками найкращим є Тростянецький район, найнижчі показники в Шосткинському районі не тільки за цим показником, а ще й за коефіцієнтами оборотності. За показником фондівіддачі найкращим є Тростянецький район (11,3), найгіршими – Великописарівський, Лебединський, Охтирський райони, показник в області також є не високим – 0,2. Показник фондоозброєності в Глухівському районі самий високий – 1701,5, а в Середино-Будському самий низький – 281,9. В середньому ж по області показник фондоозброєності склав 735,3. Щоб зробити висновок про рівень ефективності роботи підприємства, отриманий загальний прибуток треба порівняти з витратами. За коефіцієнтами прибутковості (таблиця 3) найвищі показники в Буринському та Охтирському районах, найнижчі – Путивльський район. Зменшення рівня рентабельності може свідчити про падаючий попит на продукцію підприємства й про перенагроювання активів. За загальним показником рентабельності (збитковості) лідируючим є Липоводолинський район (24,1), Ямпільський район є найзбитковішим за цим коефіцієнтом (-47,0), показник по області є збитковим і становить -0,6. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу характеризує рівень прибутковості власного капіталу, вкладеного в дане підприємство, тому найбільший інтерес представляє для наявних і потенційних власників й акціонерів. Найрентабельнішими є підприємства Путивльського району (522,2), найзбитковішими – Середино-Будського району (-68,0).

Таблиця 2

Коефіцієнти забезпеченості основними, оборотними фондами сільськогосподарських підприємств в розрізі районів Сумської області за 2010 р.

Райони/Показники	Фондозабезпеченість	Фондовіддача	Фондоємкість	Фондоозброєність	Коефіцієнт оборотності	Крефіцієнт завантаження
Білопільський	345590,8	0,5	2,1	432,1	0,20	5,1
Буринський	193714,1	0,3	3,0	544,1	0,25	4,0
Великописарівський	1402948,2	0,1	9,2	1557,3	0,16	6,2
Глухівський	773427,7	0,2	5,6	1701,5	0,13	7,8
Конотопський	1034243,2	0,3	3,9	751,0	0,18	5,6
Краснопільський	788798,2	0,2	4,1	648,6	0,17	5,9
Кролевецький	459190,8	1,0	1,0	591,8	0,59	1,7
Лебединський	894473,8	0,1	7,2	941,2	0,09	11,6
Липоводолинський	854572,6	0,5	2,1	421,7	0,12	8,4
Недригайлівський	348802,6	0,2	4,1	647,0	0,19	5,3
Охтирський	2480847,0	0,1	13,1	1417,4	0,12	8,1
Путівльський	456871,4	0,4	2,6	736,4	0,20	5,0
Роменський	560978,8	0,2	4,4	506,1	0,13	7,9
Середино-Будський	126787,0	0,7	1,5	281,9	0,48	2,1
Сумський	932497,0	0,4	2,6	550,6	0,22	4,6
Тростянецький	521902,7	11,3	0,1	563,5	4,88	0,2
Шосткинський	270354,6	0,6	1,6	428,8	0,10	10,2
Ямпільський	93003,7	2,9	0,3	381,8	1,68	0,6
Сумська область	718779,5	0,2	2,7	735,3	0,36	5,7

(Інформаційне джерело – власні дослідження)

Таблиця 3

Коефіцієнти рентабельності (прибутковості) сільськогосподарських підприємств в розрізі районів Сумської області за 2010 р.

Райони/Показники	Прибуток (збиток) на 1 га, грн.	Норма прибутку, %	Рівень рентабель ності (збитково сті), %	Окупність витрат	Рентабел ьність оборотн их фондів, %	Рентабе льність основни х виробни чих фондів, %	Рентабель ність власного капіталу, %	Період окупності власного капіталу	Рентабел ьність продажів, %
Білопільський	-172,3	-1,47	-14,9	1,4	-2,08	-4,99	23,9	4,2	-17,6
Буринський	104,4	2,34	21,3	1,3	4,12	5,39	39,0	2,6	17,5
Великописарівський	40,3	0,17	3,0	1,1	0,43	0,29	2,5	39,6	2,9
Глухівський	-198,9	-1,07	-15,8	1,1	-1,82	-2,57	31,4	3,2	-18,8
Конотопський	204,3	0,81	13,3	1,7	1,38	1,98	26,2	3,8	11,7
Краснопільський	-20,5	-0,11	-1,7	1,6	-0,18	-0,26	-2,6	-39,2	-1,7
Кролевецький	-33,4	-0,27	-3,4	4,6	-0,44	-0,73	-67,4	-1,5	-3,5
Лебединський	-70,7	-0,30	-6,3	1,1	-0,49	-0,79	-13,0	-7,7	-6,8
Липоводолинський	528,6	1,25	24,1	1,8	1,57	6,18	44,2	2,3	19,4
Недригайлівський	87,7	1,09	10,3	1,0	1,92	2,51	32,8	3,1	9,4
Охтирський	172,9	0,43	13,7	1,5	1,13	0,70	4,9	20,4	12,0
Путивльський	-635,2	-4,77	-34,9	1,0	-7,27	-13,90	522,2	0,2	-53,5
Роменський	-41,1	-0,26	-3,9	1,2	-0,41	-0,73	-5,9	-17,0	-4,1
Середино-Будський	-20,1	-0,66	-12,1	5,1	-1,14	-1,58	-68,0	-1,5	-13,8
Сумський	2,0	0,01	0,1	2,3	0,01	0,02	0,2	554,8	0,1
Тростянецький	-7,4	-0,04	-0,5	42,8	-0,06	-0,14	1,7	58,6	-0,5
Шосткинський	-1,6	-0,01	-0,3	2,9	-0,01	-0,06	-0,5	-209,5	-0,3
Ямпільський	-181,9	-7,18	-47,0	7,0	-11,33	-19,56	179,6	0,6	-88,8
Сумська область	-7,2	-0,04	-0,6	12,0	-0,06	-0,10	-1,3	-78,9	-0,6

(Інформаційне джерело – власні дослідження)

Щодо показників ліквідності та платоспроможності (таблиця 4) найкращі результати в Великописарівському районі, середні показники – Конотопський, Роменський та Лебединський райони. Оцінюючи ліквідність підприємства, аналізують достатність оборотних активів для погашення поточних зобов'язань – короткострокової кредиторської заборгованості. Коефіцієнт покриття, що дорівнює 2 (Буринський, Великописарівський, Конотопський, Краснопільський, Кролевецький, Лебединський, Путивльський райони), свідчить про можливість підприємств погасити поточні зобов'язання. Такий підхід пояснюється практикою, що склалася, згідно з якою при ліквідації активів їх продажна ціна на аукціоні становить приблизно половину їх ринкової вартості. Іншими словами, якщо вартість активів зменшиться вдвічі, виручки, що залишилися, буде достатньо для погашення поточної заборгованості в тому випадку, якщо до ліквідації коефіцієнт дорівнював 2. Коефіцієнт покриття по Сумській області склав 1,7, що на фоні усіх районів області є досить непоганим показником. Коефіцієнт швидкої ліквідності на відміну від попереднього, враховує якість оборотних активів і є більш суворим показником ліквідності, оскільки при його розрахунку враховуються найбільш ліквідні поточні активи (запаси не враховуються). Орієнтовне нижнє значення цього коефіцієнта, що дорівнює 1, такими є підприємства Білопільського, Глухівського, Краснопільського, Недригайлівського, Сумського районів. Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина поточних (короткострокових) зобов'язань може бути погашена негайно. Теоретично достатнім вважається, якщо значення коефіцієнту абсолютної ліквідності перебуває в межах 0,2 - 0,35. Це означає, що підприємство на 20-35 % може на даний момент погасити свої короткострокові борги і платоспроможність його є нормальною. Це можуть забезпечити підприємства Білопільського, Буринського, Роменського, Сумського районів. За коефіцієнтом заборгованості, який не повинен перевищувати 0,5, найкращі показники в Охтирському, Великописарівському та Буринському районах. Показник по області перевищує норматив на 0,2 і склав 0,7.

Таблиця 4

Показники ліквідності та коефіцієнти платоспроможності сільськогосподарських підприємств в розрізі районів Сумської області за 2010 р.

Райони/Показники	Коефіцієнт покриття	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	Коефіцієнт заборгованості	Коефіцієнт співвідношення залучених і власних коштів
Білопільський	1,4	1,0	0,2	1,9	1,6	-2,6
Буринський	2,1	1,4	0,2	1,7	0,4	0,7
Великописарівський	2,4	1,6	0,7	1,3	0,3	0,5
Глухівський	1,5	1,0	0,4	1,8	1,3	-4,0
Конотопський	2,3	1,6	0,8	2,1	0,7	2,4
Краснопільський	1,9	1,1	0,4	2,4	0,6	1,6
Кролевецький	2,2	2,4	0,6	1,6	1,0	23,8
Лебединський	2,3	2,5	1,7	1,5	0,8	3,4
Липоводолинський	1,5	1,3	0,4	0,9	0,7	2,6
Недригайлівський	1,5	1,0	0,1	0,9	0,7	2,1
Охтирський	3,3	6,2	5,1	1,1	0,1	0,2
Путивльський	2,2	2,0	1,1	1,3	1,1	-12,1
Роменський	1,2	0,7	0,2	2,2	0,6	1,6
Середино-Будський	1,2	1,2	0,1	2,1	0,8	8,6
Сумський	1,3	1,1	0,3	1,5	0,6	1,4
Тростянецький	1,6	10,5	1,0	1,6	1,2	-5,2
Шосткинський	1,8	2,0	0,4	0,8	0,9	6,5
Ямпільський	1,6	6,6	0,7	2,1	1,4	-3,5
Сумська область	1,7	7,7	0,7	1,2	0,7	2,6

(Інформаційне джерело – власні дослідження)

За коефіцієнтами структури капіталу (таблиця 5) найгірші показники – Середино-Будський та Кролевецький райони, найкращі показники визначено в Тростянецькому та Ямпільському районах. Коефіцієнт фінансового лівериджу відображає структуру капіталу, а також, певною мірою, його ризик. Більше значення коефіцієнта фінансового лівериджу відповідає більшій частці боргового капіталу в його структурі, а отже, більшому ризику структури капіталу. При оцінці кредитоспроможності вітчизняних позичальників цей коефіцієнт вважається задовільним, якщо його значення не перевищує 1 незалежно від галузевої ознаки позичальника. У світовій практиці кредитування і більші значення цього коефіцієнта є допустимими. В нашому випадку задовільним є коефіцієнт в Краснопільському, Липоводолинському, Недригайлівському районах. Коефіцієнт співвідношення необоротних і власних коштів характеризує рівень забезпечення необоротних активів власними коштами. Приблизне значення цього показника - 0,5...0,8 (Буринський, Липоводолинський, Охтирський, райони). Якщо показник має значення менше за 0,5 (Білопільський, Глухівський, Путивльський, Тростянецький, Ямпільський райони), то це свідчитиме про те, що підприємства мають власний капітал в основному для формування оборотних коштів, що, як правило, розцінюють негативно. За значення цього показника більшого за 0,8 (Великописарівський, Конотопський, Краснопільський, Лебединський, Недригайлівський, Роменський, Шосткинський райони) роблять висновки про залучення довгострокових позик і кредитів для формування частини необоротних активів, що є цілком виправданим для будь-якого підприємства. Аналізуючи фінансову стабільність підприємства, можна сказати, що власники підприємств віддають перевагу розумному зростанню частки позичених коштів; кредитори навпаки - підприємствам з високою часткою власного капіталу. Є можливість оцінити, наскільки підприємство готове до погашення своїх боргів, наскільки воно є незалежним з фінансового боку, зростає чи зменшується рівень цієї незалежності, а також чи відповідає стан активів і пасивів підприємства завданням його фінансово-господарської діяльності.

Таблиця 5

Коефіцієнти структури капіталу (фінансової стійкості) сільськогосподарських підприємств в розрізі районів Сумської області за 2010 р.

Райони/Показники	Коефіцієнт фінансової стабільності	Коефіцієнт фінансового лівериджа	Коефіцієнт структури довогострокових вкладень	Коефіцієнт забезпеченості власним капіталом	Співвідношення поточних зобов'язань і власного капіталу	Співвідношення необоротних активів і власного капіталу	Коефіцієнт залежності робочого капіталу	Коефіцієнт ліквідності і робочого капіталу	Коефіцієнт достатності робочого капіталу
Білопільський	-14,7	-1,8	3,7	-0,6	-0,8	-0,5	-1,2	-0,8	-1,5
Буринський	-	0,2	0,3	0,6	0,5	0,7	0,9	3,7	9,3
Великописарівський	84,2	0,2	0,2	0,7	0,3	0,9	2,3	6,1	9,9
Глухівський	-5,7	-2,9	2,2	-0,3	-1,1	-1,3	-1,3	-0,7	-0,9
Конотопський	28,3	1,6	1,0	0,3	0,8	1,6	-2,9	-3,4	-6,2
Краснопільський	5,5	0,8	0,7	0,4	0,8	1,2	-4,0	-6,6	-11,2
Кролевецький	0,5	16,7	1,7	0,0	7,1	9,7	-1,9	-1,8	-10,5
Лебединський	9,4	2,2	1,3	0,2	1,2	1,7	-3,1	-3,8	-3,2
Липоводолинський	19,9	0,6	0,8	0,3	1,9	0,8	2,7	11,8	14,0
Недригайлівський	-	1,0	0,7	0,3	1,1	1,4	-2,5	-4,2	-7,9
Охтирський	19,9	0,0	0,1	0,9	0,1	0,7	0,1	1,7	2,0
Путивльський	-7,9	-8,7	2,2	-0,1	-3,3	-3,9	-1,8	-1,5	-2,9
Роменський	1,7	0,4	0,3	0,4	1,2	1,3	-1,6	-5,0	-6,4
Середино-Будський	0,1	3,7	0,8	0,1	4,9	4,4	-1,1	-1,8	-8,5
Сумський	2,3	0,3	0,3	0,4	1,1	1,0	11,9	66,9	146,4
Тростянецький	-18,3	-3,4	2,6	-0,2	-1,7	-1,3	-0,1	-0,1	-5,9
Шосткинський	7,6	3,6	1,6	0,1	2,9	2,2	-2,9	-4,2	-4,1
Ямпільський	-7,0	-2,6	2,7	-0,4	-1,0	-1,0	-1,3	-0,8	-13,4
Сумська область	4,3	1,4	0,9	0,3	1,2	1,5	-2,7	-4,1	-50,7

(Інформаційне джерело – власні дослідження)

Після детального аналізу фінансового стану підприємств в районах Сумської області, визначаємо їх рейтинг (місце) по кожному виду показників рис. 1. Так як в рейтинзі визначено місця з першого по вісімнадцяте, то на графіку кращий рейтинг мають ті райони, що наближаються до одиниці.

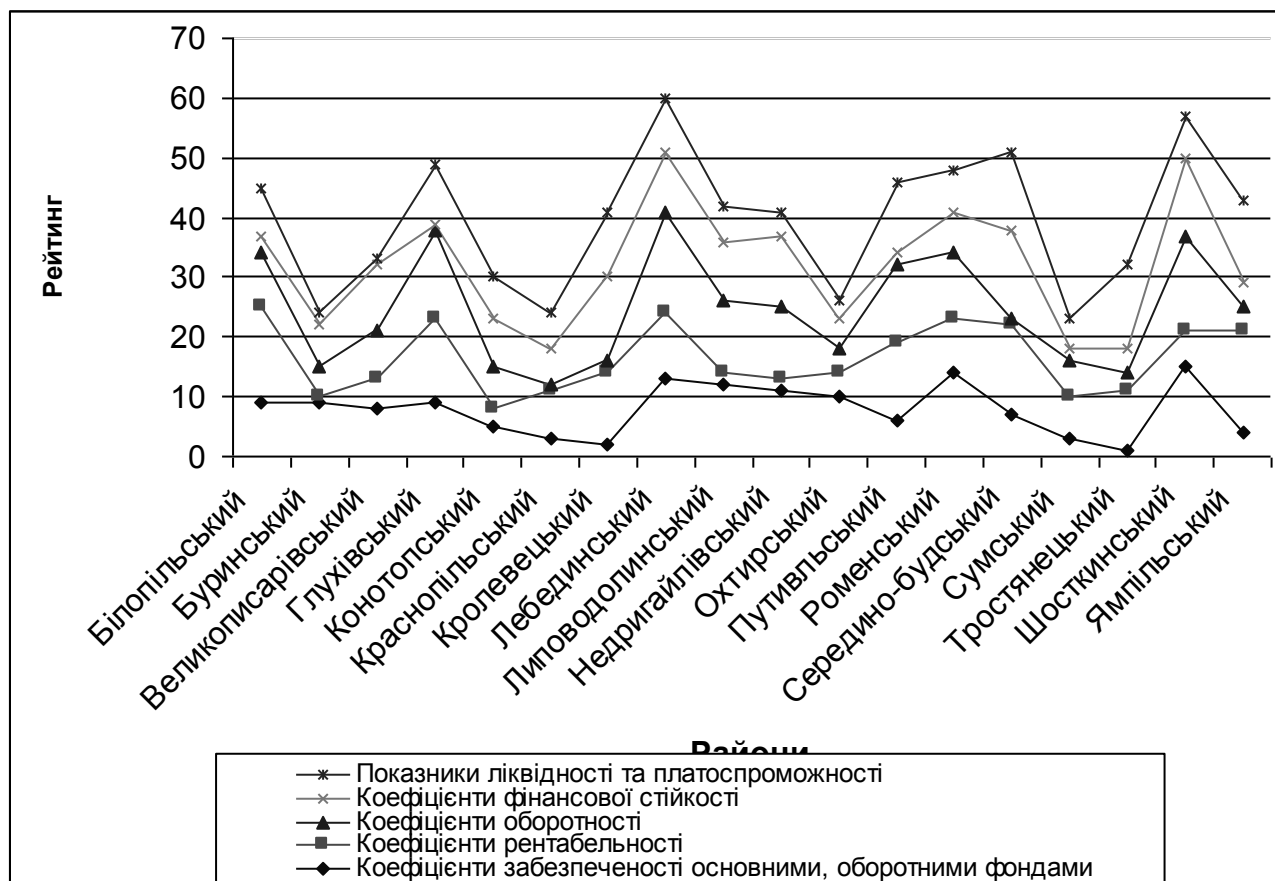

Рис.1 Рейтинг районів Сумської області за показниками конкурентноздатності сільськогосподарських підприємств

(Інформаційне джерело – власні дослідження)

Звівши усі показники по районам Сумської області в три групи, отримали наступні результати таблиця 6.

Таблиця 6

Групи районів Сумської області за показниками конкурентноздатності сільськогосподарських підприємств

Рейтинг районів/ № п/п	Найкращі	Середні	Найгірші
1.	Буринський	Білопільський	Кролевецький
2.	Краснопільський	Конотопський	Середино-Будський
3.	Охтирський	Путивльський	Шосткинський
4.	Сумський	Роменський	Глухівський
5.	Тростянецький	Великописарівський	Лебединський
6.	Ямпільський	Недригайлівський	
7.		Липоводолинський	

(Інформаційне джерело – власні дослідження)

За цими ж коефіцієнтами проведемо групування по районах та визначимо, які райони будуть входити до трьох груп.

Таблиця 7

Групування районів Сумської області по показниках конкурентноздатності

Показники	Найкращі	Середні	Найгірші
Коефіцієнт забезпечення основними, оборотними фондами	<i>Конотопський</i> <i>Кролевецький</i> <i>Путивльський</i> Сумський Тростянецький Ямпільський	Білопільський <i>Буринський</i> <i>Великописарівський</i> <i>Глухівський</i> Середино-Будський	<i>Лебединський</i> Липоводолинський <i>Недригайлівський</i> <i>Охтирський</i> Роменський Шосткинський
Коефіцієнт рентабельності (прибутковості)	Буринський <i>Великописарівський</i> <i>Конотопський</i> <i>Липоводолинський</i> <i>Недригайлівський</i> Охтирський	<i>Краснопільський</i> Лебединський <u>Роменський</u> <i>Сумський</i> Тростянецький <i>Шосткинський</i>	Білопільський <i>Глухівський</i> Кролевецький Путивльський Середино-Будський <i>Ямпільський</i>
Оцінка ділової активності	Буринський <i>Кролевецький</i> Середино-Будський Сумський Тростянецький Ямпільський Краснопільський	Білопільський Великописарівський Конотопський <i>Липоводолинський</i> Недригайлівський <u>Роменський</u>	<i>Глухівський</i> <i>Лебединський</i> <i>Охтирський</i> Путивльський Шосткинський
Коефіцієнти фінансової стійкості	Білопільський Глухівський Охтирський <i>Путивльський</i> Тростянецький Ямпільський Краснопільський	<i>Буринський</i> Конотопський <i>Краснопільський</i> Лебединський <i>Липоводолинський</i> <u>Роменський</u> Сумський	Великописарівський Кролевецький <i>Недригайлівський</i> Середино-Будський Шосткинський
Показники ліквідності та платоспроможності	Буринський <i>Великописарівський</i> Краснопільський <i>Липоводолинський</i> <i>Недригайлівський</i> Охтирський Сумський	Білопільський <i>Глухівський</i> Конотопський Лебединський <u>Роменський</u> <i>Шосткинський</i>	Кролевецький Путивльський Середино-Будський Тростянецький <i>Ямпільський</i>

(Інформаційне джерело – власні дослідження)

Умовні позначення: *район* – повторюється двічі, **район** – повторюється тричі, район – повторюється чотири рази.

Таким чином, маємо наступний результат групування (табл. 8).

Таблиця 8

Групи районів Сумської області за показниками конкурентноздатності
сільськогосподарських підприємств після групування районів по показникам
конкурентноздатності

	Найкращі	Середні	Найгірші
1	Буринський	Білопільський	Кролевецький
2	Охтирський	Конотопський	Путивльський
3	Сумський	Лебединський	Середино-Будський
4	Тростянецький	Роменський	Шосткинський
5	Ямпільський	Великописарівський	
6	Краснопільський	Глухівський	
7		Недригайлівський	
8		Липоводолинський	

(Інформаційне джерело – власні дослідження)

Проаналізувавши таблиці 6, 8, можемо зробити висновок про те, що у групи в таблиці 6 та 8 увійшли різні райони. Пояснити це можемо тим, що на графіку зображено райони по місцях, а групування здійснено по показникам (більш загально), тому можемо бачити деяку різницю. Але все ж є певні райони, що є однаковими в обох таблицях. Отже, до найкращих віднесемо Охтирський, Сумський, Тростянецький, Краснопільський райони; до найгірших – Кролевецький, Середино-Будський та Шосткинський; до середньої групи – Білопільський, Конотопський, Роменський, Недригайлівський райони.

Розглянемо розподіл зовнішньоекономічних операцій по районах Сумської області в 2010 році (табл. 9).

Таблиця 9

Обсяги експорту-імпорту продукції по містах і районах Сумської області у 2010 р.

	Експорт			Імпорт		
	кількість підприємств, що займаються ЗЕД	вартість, тис.дол.	у % до загального обсягу	кількість підприємств, що займаються ЗЕД	вартість, тис.дол.	у % до загального обсягу
По області	285	677929,0	100	263	408124,0	100
м.Суми	155	564041,0	75,6	167	195761,0	41,7
м.Глухів	4	1590,0	0,2	1	... ¹	... ¹
м.Конотоп	16	29853,3	4,0	21	24253,4	5,2
м.Лебедин	12	3435,3	0,5	8	6714,2	1,4
м.Охтирка	8	855,0	0,1	6	585,8	0,1
м.Ромни	5	21346,2	2,9	8	9669,2	2,1

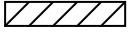
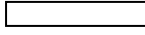
м.Шостка	25	11541,9	1,5	26	19994,9	4,3
райони						
Білопільський	3	463,9	0,1	2	... ¹	... ¹
Буринський	—	—	—	—	—	—
Великописарівський	1	... ¹	... ¹	—	—	—
Глухівський	4	3889,0	0,5	2	... ¹	... ¹
Конотопський	5	3593,9	0,5	1	... ¹	... ¹
Краснопільський	2	... ¹	... ¹	1	... ¹	... ¹
Кролевецький	9	5728,5	0,8	1	... ¹	... ¹
Лебединський	2	... ¹	... ¹	1	... ¹	... ¹
Липоводолинський	2	... ¹	... ¹	3	1390,8	0,3
Недригайлівський	2	... ¹	... ¹	—	—	—
Охтирський	2	... ¹	... ¹	—	—	—
Путивльський	1	... ¹	... ¹	—	—	—
Роменський	1	... ¹	... ¹	2	... ¹	... ¹
Середино-Будський	3	2956,5	0,4	—	—	—
Сумський	7	2671,0	0,4	10	744,8	0,2
Тростянецький	6	76247,6	10,2	2	... ¹	... ¹
Шосткинський	5	3925,0	0,5	—	—	—
Ямпільський	5	7069,1	0,9	1	... ¹	... ¹

¹ Тут інформація конфіденційна відповідно до Закону України «Про державну статистику». (Інформаційне джерело - дані сайту www.ukrstat.gov.ua)

Проаналізувавши дані табл. 2.18, можемо зробити висновки про те, що Сумський район разом з м. Суми (76 %, експорту, 41,9 % імпорту продукції), Тростянецький (10,2 % експорту) та Конотопський (4,5 % експорту та 5,2 % імпорту продукції Сумської області) райони є найбільш прибутковими в Сумській області, а також мають найбільшу кількість підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Нажаль, ми не можемо оперувати даними по усім районам області, бо по деяким районам інформація є конфіденційною відповідно до Закону України “Про державну статистику”. Відобразимо групування районів Сумської області за показниками конкурентноздатності на картограмі Сумської області (рис. 2).

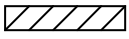
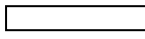
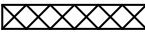
Рис. 2 Картограма Сумської області із зображенням згрупованих районів за показниками конкурентноздатності

Умовні позначення: - найкращі райони, - райони із середніми показниками, - найгірші райони.
(Інформаційне джерело – власні дослідження)

Також відобразимо на картограмі Сумської області найкращі, найгірші та середні райони за показниками експорту, імпорту та ЗТО (рис. 3). Можемо констатувати, що ті райони, які є кращими за показниками конкурентоспроможності, мають високі показники зовнішньоекономічної діяльності. Тому стверджуємо, що між адаптацією сільськогосподарських підприємств до умов глобалізації та конкурентноздатністю існує нерозривний взаємозв'язок, що сприяє швидшій та ефективнішій адаптації сільськогосподарського підприємства до умов внутрішнього середовища та до умов глобалізації, і навпаки.

Рис. 3 Картограма Сумської області із зображенням згрупованих районів за показниками експорту, імпорту та ЗТО

Умовні позначення: - найкращі райони, - райони із середніми показниками, - найгірші райони.
(Інформаційне джерело – власні дослідження)

Таким чином, в процесі дослідження визначено, що глобалізація є процесом інтеграції національних економік світу, що носить системний характер, з метою розв'язання глобальних проблем людства. Доведено, що адаптація сільськогосподарських підприємств – це сукупність методів, параметрів, принципів взаємодії та пристосування елементів економічної системи підприємства до умов глобалізації з метою виживання сільськогосподарських підприємств; ефективного функціонування в умовах ринкової конкуренції під час зміни внутрішнього середовища підприємства відповідно до вимог зовнішнього середовища. Процес адаптації сільськогосподарського підприємства до умов глобалізації передбачає аналіз і

оцінку впливу факторів зовнішнього середовища та пошук можливостей підприємства оптимально відреагувати на цей вплив. Можемо зробити висновок про те, що після здійснення оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств, а саме – визначення показників ділової активності; коефіцієнтів забезпеченості основними, оборотними фондами; коефіцієнтів рентабельності (прибутковості); коефіцієнтів структури капіталу (фінансової стійкості); показників ліквідності та коефіцієнтів платоспроможності було проведено групування районів Сумської області двома способами. Зауважимо, що розраховані показники не завжди відображають істинну картину, а висвітлюють теоретичну сторону проблемного питання, бо на вітчизняних підприємствах не завжди в достатній мірі використовують власний капітал, часто користуються залученим капіталом, або виробничі фонди підприємства беруться в оренду тощо. Доведено, що найкращими районами за показниками конкурентноздатності є Буринський, Охтирський, Сумський, Тростянецький, Краснопільський, Ямпільський райони; найгіршими є Кролевецький, Середино-Будський та Шосткинський; до районів з середніми показниками віднесли – Білопільський, Конотопський, Роменський, Недригайлівський, Липоводолинський. Визначено, що за показниками експортно-імпортних операцій Сумської області у 2010 р. найбільш прибутковими в Сумській області є Сумський район разом з м. Суми (76 %, експорту, 41,9 % імпорту продукції), Тростянецький (10,2 % експорту), Ямпільський райони. Розглянуто адаптацію сільськогосподарських підприємств з точки зору конкурентноздатності та показано нерозривний взаємозв'язок між ними, доведено, що конкурентноздатність сприяє швидшій та ефективнішій адаптації сільськогосподарського підприємства до умов внутрішнього середовища та до умов глобалізації, і навпаки розвиток глобалізаційних процесів дозволяє підтримувати рівень конкурентноздатності.